

Отримано: 28 лютого 2018 р.

Прорецензовано: 14 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 22 березня 2018 р.

e-mail: irina.yuzvyak@gmail.com,
olek.lviv@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/2-250-254

Юзвяк І. П., Качала О. А. Вивчення просторічної лексики на заняттях з української мови як іноземної на основі твору Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НАУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 2, березень. С. 250–254.

УДК 811.161.2'373'243'42:37.016

**Юзвяк Ірина Петрівна,
Качала Олег Андрійович**

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ВИВЧЕННЯ ПРОСТОРІЧНОЇ ЛЕКСИКИ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ НА ОСНОВІ ТВОРУ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА «ЛЕКСИКОН ІНТИМНИХ МІСТ»

У статті розглянуто особливості вивчення просторічної лексики на заняттях з української мови як іноземної на основі твору Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст». Подано систему вправ, які використовують під час роботи з художніми текстами в іншомовній аудиторії: передтекстові, притекстові та післятекстові. Також представлено систему вправ, розроблених на основі уривку з вищезазначеного твору. Комплекс завдань опрацьовано як матеріал для навчання просторічної лексики на основному та завершальному етапах вивчення української мови як іноземної.

Ключові слова: лексика, просторічна лексика, українська мова як іноземна, іншомовна аудиторія.

**Юзвяк Ірина Петровна,
Качала Олег Андреевич,**

Национальный университет «Львовская политехника», г. Львов

ИЗУЧЕНИЯ ПРОСТОРЕЧНОЇ ЛЕКСИКИ НА ЗАНЯТТЯХ ПО УКРАЇНСЬКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ НА БАЗЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ ЮРИЯ АНДРУХОВИЧА «ЛЕКСИКОН ИНТИМНЫХ ГОРОДОВ»

В статье рассматриваются особенности изучения просторечной лексики на занятиях по украинскому языку как иностранному на базе произведения Ю. Андруховича «Лексикон интимных городов». Также в статье представлена система упражнений, разработанных на основе отрывка из этого произведения. Комплекс заданий составлен как материал для изучения просторечной лексики для иностранных студентов, изучающих украинский язык на основном и на завершающем этапах обучения.

Ключевые слова: лексика, просторечная лексика, украинский язык как иностранный, иноязычная аудитория.

**Iryna Yuzvyak,
Oleg Kachala,**

Lviv Polytechnic National University, Lviv

LEARNIG OF VERNACULAR VOCABULARY ON THE LESSONS OF UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE BASED ON YURIY ANDRUKHOVYCH'S FICTION "LEXICON OF THE INTIMATE CITIES"

The article deals with the features of the study of vocabulary on the lessons of Ukrainian as a foreign language based on the novel of Yuriy Andrukhovych "Lexicon of Intimate Cities". A text of fiction is often used as a basis for studying certain vocabulary in a foreign language audience. This method of teaching is effective and interesting for students, yet requires proper design. Difficulties of a fiction text are as follows: many unfamiliar words for foreigners, manner and style of the writer, the main idea of the text, and so on. All this requires additional explanations and various exercises. A fiction text is especially important in the process of reading, which serves as a means of teaching a language. To such texts, a system of exercises is developed that helps foreigners to perceive and memorize material, enrich the vocabulary and form grammatical skills. This article presents a system of exercises that are used when working with literary text in a foreign language audience: text, post-text and post-text. Also presented is a system of exercises, developed on the basis of a passage from the work of "Lexicon of Intimate Cities". The complex of tasks has been processed as a material for studying the spoken vocabulary in a foreign-speaking audience, who are studying the Ukrainian language at the main and the final stage.

Key words: vocabulary, vernacular vocabulary, Ukrainian as a foreign language, foreign language audience.

Досліджуючи художній твір Ю. Андруховича «Лексикон інтимних міст», ми виявили велику різноманітність просторічних елементів. Письменник у своєму романі досить часто використовує просторічні елементи для того, щоб мовлення стало більш експресивним, щоб надати самобутніх характеристик герою, інколи іронічних, грубуватих, а інколи – з гумористичною чи сатиричною метою, а також увиразнити образ певного персонажа. Як відомо, мовлення є відображенням рівня вихованості, освіченості та культури людини. Саме за правильністю мовлення ми часто робимо висновки про походження, рівень виховання, освіту та духовний світ певної людини.

Художній текст часто використовують як основу для вивчення певної лексики в іншомовній аудиторії. Такий спосіб навчання ефективний та цікавий для студентів, але потребує правильного оформлення. Труднощами художнього тексту є: багато незнайомих для іноземців слів, манера і стиль письменника, головна думка тексту та інше. Все це потребує додаткових пояснень і різноманітних вправ.

Науковець С. Ісупова вважає, що в методиці викладання української мови як іноземної виділяють такі етапи роботи над текстом: передтекстовий, притекстовий і післятекстовий. Головна ціль передтекстової роботи – створити у студентів стійкий мотив читання і розуміння тексту. Ознайомча робота з базовим і фоновим матеріалами включає в себе інформацію про

автора, фрагменти авторських передмов, інформацію про твори, яка не розкриває його змісту, питально-відповідний тренінг. Важливо звертати увагу на мовні здогадки, які допоможуть зняти лексичні труднощі на етапі передтекстової роботи. Викладачі часто вдаються до семантизації лексичних одиниць, тобто до тлумачення незрозумілих слів на мові, яку вивчають, або перекладу їх на рідну мову студентів-іноземців. Однак прийоми мовної здогадки допоможуть студентам самостійно осмислити фрагменти тексту.

Щоб не було розрізненого сприйняття творів, необхідно під час притекстової роботи допомогти студентам поміркувати над прочитаним, висловити своє ставлення до авторської позиції, виконати завдання, що допомагає уявити загальну ситуацію тексту. Після того як буде накопичено практичний досвід роботи з текстовим матеріалом, можна дати деяке теоретичне узагальнення, запропонувати самостійно осмислити свою читацьку діяльність. Постановка навідних запитань особливо необхідна при читанні перших текстів, надалі читачі вже самостійно починають бачити проблему, і від усвідомлення проблеми думка переходить до її вирішення, виникає потреба зрозуміти значення текстової одиниці. У ході притекстової роботи можна використовувати кольоропис, що дозволяє людям, які вивчають іноземну мову, проникнути вглиб твору, оскільки позначення кольоровою гамою зрозумілі для всіх мов. Аудиторна робота над текстом передбачає в основному першу стадію сприйняття художнього твору. Далі йде процес розуміння смислової структури тексту, коли виявляється його виховне значення.

Післятекстова робота може включати в себе такі види діяльності: обговорення прочитаного; використання рольових ігор, висловлювань письменників, критиків, перекладів фрагментів тексту; тлумачення мовних фактів. Домашні завдання повинні бути органічним продовженням аудиторної роботи над текстом і водночас час активізувати життєвий і читацький досвід.

Основну типологію вправ, якою користуються методисти і до сьогодні, запропонували науковці Л. Журавльова та М. Зінов'єва. У їхній праці «Навчання читання (на матеріалі художніх текстів)» йдеться про те, що в методичному апараті мають бути представлені різноманітні системи завдань, які враховували б особливості читання як рецептивного виду мовленнєвої діяльності, а також характер художнього матеріалу. На думку дослідниць, методичний апарат відображає особливості і послідовність навчання читання і включає в себе передтекстові, притекстові та післятекстові завдання.

Передтекстові вправи спрямовані на формування первинних знань, необхідних для відтворення певного тексту та для того, щоб уникнути понятійних та лінгвістичних труднощів його розуміння та в той же час на формування умінь та навичок читання, вироблення стратегії розуміння. В них враховані лінгвокраїнознавчі, лексико-граматичні, лінгвостилістичні і структурно-смислові труднощі художнього твору. Передтекстова робота розрахована на те, щоб пробудити в студентів інтерес до читання, стимулювати діяльність їхнього мислення, активізувати уяву.

В притекстових вправах студентам запропоновано комунікативну установку, яка має на меті зробити процес читання цілеспрямованим. У них містяться вказівки на вид читання (навчальне, ознайомче) і швидкість читання.

Післятекстові вправи призначені для того, щоб перевірити наскільки студенти точно та правильно зрозуміли прочитаний текст, для того, щоб вони змогли використати та застосувати отриману інформацію в різних комунікативних ситуаціях.

Науковець Б. Сокіл зазначає, що «кількість вправ диктує сам текст, його розмір, лексичне багатство, різноманітність морфологічних форм та синтаксичних конструкцій» [5, с.196]. Науковець зазначає, що основною умовою використання дотекстових та післятекстових вправ є мета заняття: для до текстових вправ – якнайкраще підготувати читача для розуміння матеріалу, що будуть вивчати студенти, а для післятекстових – побачити, як зрозумів він текст. Науковець вважає, що завданням дотекстових вправ є допомогти студентів-іноземцям:

- а) «краще зрозуміти текст уроку;
- б) збільшити словниковий запас з української мови;
- в) повторити (або вивчити) граматику української мови» [5, с.196-197].

Також він вважає, що ці вправи повинні охоплювати всі мовні рівні української мови:

- лексичний рівень (найпоширеніші вправи на підбір антонімів, синонімів, омонімів та паронімів до поданих слів);
- граматичний рівень (різноманітні вправи на відпрацювання та закріплення граматичних та синтаксичних умінь і навичок).

Завдання післятекстових завдань – пересвідчитися в тому, як студент-іноземець засвоїв тему. Для цього використовують:

- а) перевірку рівня засвоєння граматичного матеріалу тексту;
- б) перевірку засвоєння змісту тексту;
- в) удосконалення власне комунікативних умінь та навичок.

Науковець І. Процик зазначає, що ефективність процесу читання та його кінцевий результат визначені методично обґрунтованою й практично доцільною системою вправ. У дотекстових вправах подають «відомості про особистість автора, час, коли був написаний твір, історичну епоху, відображену в творі. Притекстові (власне текстові) завдання супроводжують процес читання, вказують на комунікативний намір. Післятекстові завдання присвячені перевірці того, як студенти можуть оцінити текст, а також вони зосереджені на роботі з лексичним і граматичним матеріалом» [4, с.61].

Отже, художній текст завдяки своїм особливостям відіграє дуже важливу роль у навчанні української мови як іноземної. Використання художніх текстів, попри усі труднощі відбору та інтерпретації, має позитивний вплив і сприяє основній меті навчання студентів-іноземців – мовленнєвій комунікації. Художній текст особливо важливий у процесі читання, яке слугує засобом навчання мови. До таких текстів розробляють систему вправ, які допомагають іноземцям сприймати та запам'ятовувати матеріал, збагачують лексику і формують граматичні вміння і навички.

Заняття на основі уривку з тексту «Лексикон інтимних міст».

У цьому уроці запропоновано систему вправ, розроблених на основі уривку з твору «Лексикон інтимних міст» Ю. Андруховича. Комплекс завдань опрацьовано як матеріал для вивчення просторічної лексики у чужомовній аудиторії, де студенти вивчають українську мову на основному та завершальному етапі.

Передтекстові вправи.

- Чи цікавиться ви сучасною українською літературою? Яких модерних письменників ви знаєте?
- Що вам відомо про особистість Юрія Андруховича? В яких галузях, окрім літератури, він працює?

- Чи ви знайомі з твором «Лексикон інтимних міст»? В чому його особливість?
- Ознайомтеся з короткою біографією Ю. Андруховича. Зауважте, що ви дізналися нового.

Юрій Андрухович – сучасний український поет, прозаїк, есеїст, перекладач та громадський діяч. Родом з Івано-Франківська. Навчався у Львові та Москві, певний час працював у газеті, часописах редактором та упорядником.

Літературна творчість Ю. Андруховича охоплює і поезію, і прозу. Поезія притаманна ранньому періоду творчості, видано 3 збірки. Ю. Андрухович є одним із засновників поетичної групи «Бу-Ба-Бу», яка почала відновлювати карнавальні та буфонадні традиції в українській літературі. Проза письменника більш відома в Україні та за кордоном і характерна для пізнішої творчості (оповідання, романи, есеї). Найвідоміші твори – романи «Рекреації», «Московіада» та «Перверзія».

Ю. Андрухович посприяв формуванню мистецької еліти у своєму рідному місті, його творчість має значний вплив на сьогодинішній літературний процес, з його іменем пов'язана популяризація сучасної української літератури на Заході. Варто зазначити, що твори Ю. Андруховича перекладені на багато європейських мов і сам він є автором перекладів з англійської, польської, німецької та російської літератури.

Часті подорожі письменника до інших країн, спостереження за особливостями культури та способу життя європейських народів з часом складаються в книгу. «Лексикон інтимних міст» – це унікальний твір, який склався в уяві письменника протягом усього життя. За словами самого автора, це лише певна частина, фрагменти його вражень від міст, в яких йому довелося побувати від дитинства до сьогодні. Книга символічно налічує 111 різноманітних міст, як українських, так і закордонних, які залишили слід в серці і думках автора, стали інтимними і особистими спогадами.

- Ознайомтеся з поданими нижче власними назвами, з'ясуйте невідомі з них:

Брюссель – столиця Бельгії, Гроуте Маркт – ринкова площа м. Гарлем в Голландії, Гран Пляс – історична площа в центрі Брюсселя, Англія – одна з частин Великої Британії, Німеччина – європейська країна, Шарлеруа – місто в Бельгії, Європа – частина світу, Сієна – місто в Італії, Кампо – площа в Сієні, Об'єднане Королівство – Велика Британія та Північна Ірландія, Темза – головна річка в Лондоні, «Арсенал» – англійський футбольний клуб, Бельгія – європейська країна, Тавер – вежа-символ Лондона.

Притекстові вправи

- Прочитайте розділ «Брюссель, 2000» з твору «Лексикон інтимних міст» Ю. Андруховича.
- Зверніть увагу на підкреслені слова в тексті. Поміркуйте, для якого мовлення вони характерні?
- Читаючи, подумайте, чим особливий стиль письменника, яку лексику він вживає.

БРЮССЕЛЬ, 2000

Того дня само повітря набрякало руйнаціями та мордобоем. Власне кажучи, вони почалися ще напередодні, у п'ятницю. Але в п'ятницю ми були в дорозі, тож лише увечері дізналися з телебачення про найсуттєвіше: дві сотні англів уже заарештовано. Брюссельський Гроуте Маркт усяяний вибитими зубами і скалками вітрин, у кнайпах нестерпний сморід газів. І чого в такому разі очікувати завтра? – скрушно запитували теленовинні ведучі.

Назавтра Англія збиралася влаштувати Німеччині справжнє 17 червня. Місце дії називається Шарлеруа, з Брюсселя до нього лише три чверті години потягом. Тому головні британські боївки в суботу стягувалися передусім до Брюсселя. Звідки їм було знати, що майбутня перемога над німцями не принесе нічого, крім тимчасового патріотичного збудження: у фіналі їх, як і фриців, однаково не буде, а будуть макаронники й жабоїди, і другі вимучать європейську футбольну першість у додатковий час?

Але до цього моменту залишалось ще два тижні. Сьогодні ж шлося про Шарлеруа і німців. Бельгійська земля прийняла у себе предостатньо трупів з обидвох сторін, причому двічі.

Ми опинилися на Гроуте Маркт (пардон, на Гран Пляс) десь близько полудня. Якщо ви досі не бачили цієї площі, то ви ще не знаєте, якими бувають історичні Ринки в західних містах. Саме того дня я вирішив, що красивішого Ринку я ще в житті не зустрічав. Навіть у Львові. Гиги. *Усе це призахідне тління Європи* – ось воно, тут.

Гаразд, нині я вже знаю, що є інший приголомшливий Ринок – у Сієні. Він називається Кампо, і після нього стаєш фанатом Сієни, тобто сієністом. Хоч у цій книжці місця для Сієни вже не знайдеться. Тож назад до Брюсселя.

Атмосфера здавалася спокійною, ніби аж сонною, але тільки здавалася. Брюссельський Ринок увесь рябів бритоголовими британськими головами підданих Її Величності Королеви Об'єданого Королівства, власниці всіх лебедів на Темзі і футбольної фанатки. А позаяк усередині пивнушок досі не повивітрувалися застосовані вчора ввечері сльозогінні запахи, столи було винесено назовні. Спека наростала і нагнітала липке спітніле очікування. Англи пороздягалися до пояса, демонструючи ластовиння, татування і жирові складки. Вони були, як їм і належить бути, рудими й білявими, тож засмагали в більшості начервоно. Вони цмулили пиво – десь так зі швидкістю один ковток на годину. От я не розумію, як можна годинами пити один і той самий кухоль пива, навіть бельгійського! Можливо, таким чином вони підкреслювали свій цілковитий спокій. Для нього вони мали деякі підстави. Німців не було ніде. Жодного німця на весь Гроуте Маркт!

Час від часу хтось із англів лїново затягував бойову ритуальну пісню. Думаю, вони були з «Арсеналу», бо найчастіше заводили «Who's that team, who's that team». Поліція про всяк випадок рушала в бік стола, за яким починали заспівувати. Тоді заспівувачі змовкали. Поліція патрулювала, але поки що не надто контролювала. Усі обмінювалися посмішками, а краще сказати, вишкірами. Учора тут були бійки з афробельгами. Сьогодні похід на Шарлеруа. Повітря було липке і спекотне, воно набрякало.

За деякими столами сиділи такі самі з вигляду хлопці – руді, голені, з ластовинням і пірсингом, роздягнені до стегон. Але що відразу здалося надзвичайним – вони цїдили не пиво, а колу. Або мінералку! Це був галдик – хулігани з мінералкою, негазованою. Ну звичайно, погодилися ми – це детективи. Британська поліція в закордонному відрядженні, спеціальний підрозділ, квитанці за мінералку прикріплюються (чи при-стар-люються?) до службового звіту. Навіть нам це стало ясно вже, як то кажуть, на третій хвилині матчу. Шанувальники безалкогольного пїйла мовчали ще гірше від справжніх фанів. Як можна годинами смоктати соломинку в одній і тій самій склянці з розталим льодом? І не говорити ані слова. Як довго, хто мені скаже?

Таким чином ось повнота картини: полудень, спека, розмілїла тягучість, нудьга, чекання, недоладні заспівування тут і там, їхнє тут і там завмирання.

А тим часом до прилеглих вулиць прибувало все більше поліції в бойовому спорядженні, в шоломах, зі щитами й кийками. Задум поліційних босів робився очевидним – у випадку більше ніж імовірного сплеску агресії, заблокувати к босовій мамі всіх англів на площі, перекривши їм будь-які можливості хоч якось просочитися назовні. Гро́те Маркт у розкішних ренесансових декораціях повинен був стати казаном для безжалюного місива чи принаймні успішної газової атаки. Бельгія – країна успішного застосування газів у бойових діях.

Можливо, нам вдалося вислизнути саме вчасно. Тому я не знаю, як згодом повелися англійські підсадні детективи. Зіграли роль п'ятої колони чужими серед своїх? Кинулися викручувати руки найактивнішим, чий знімки вже давно повивчали напам'ять? Позаковували в наручники найкрутіших заводяк? Передали їх на тортури у Тавер?

Чи, може, в останню мить перед газами прокинулись із заціпеніння, зірвалися на рівні, згадали стару добру доблесну Англію і, як справжні каноніри, разом з усіма затягли:

*Who's that team they call the Arsenal?
Who's that team we all adore?
They're the boys in red and white,
And we're fucking dynamite,
'Cos German's mother is a whore,
Yeah she's a whore, Yeah she's a whore!*

Можливо, саме так воно й було.

Післятекстові вправи

Вправи на розуміння прочитаного тексту:

- Яку подію описує автор у тексті?
- Які настрої панували в місті?
- Між ким і з приводу чого відбувалися сутички?
- Про який спосіб розгону натовпів у Бельгії згадує автор?
- Які емоції викликали у вас описані події?
- Доповніть речення:

Ми опинилися на Гро́те Маркт (пардон, на Гран Пляс) десь близько ...

Гаразд, нині я вже знаю, що є інший приголомшливий Ринок – у ...

Але що відразу здалося надзвичайним – вони цідили не пиво, а ...

Гро́те Маркт у розкішних ренесансових декораціях повинен був стати казаном для безжалюного місива чи принаймні успішної ...

- Погодьтесь з висловлюваннями або заперечте їх:

Зразок: Футбольний матч Англія-Німеччина відбувався в Шарлеруа	+
Англія вийшла у фінал Чемпіонату Європи	
У фіналі зустрілися Італія та Франція	
Ринок у Сієні називається Кампо	
Англійці на площі були фанатами «Манчестера»	
Британські детективи пили колу та мінералку	

Лексичні та граматичні вправи:

- Які слова у тексті є для вас незнайомі? Спробуйте пояснити їх значення?
- Прочитайте значення підкреслених у тексті слів, поясніть, чому вони належать до просторічної лексики і від чого походять.

Мордобій – бійка;

Англи – англійці;

Фрици – німці;

Макаронники – італійці;

Жабоди – французи;

Пивнушка – бар;

Цмулити – пити;

Цідити – пити;

Мінералка – мінеральна вода;

Гаплик – кінець, провал;

Пійло – пиття, напій;

Фан – фанат, вболівальник;

Бос – керівник, голова.

- Знайдіть відповідність між словами та їх значенням:

Скалка	прокол в тілі, в якому носять прикраси
Боївка	розпад, руйнація, прах
Тління	руді пігментні цятки на шкірі
ластовиння	відколотий, відбитий шматок чого-небудь твердого; осколок
вишкір	призвідник витівок, бешкетів, сварок
Пірсинг	військовий бойовий загін, підрозділ
заводяка	військовий, який обслуговує гармату
Канонір	зла посмішка з оголеними зубами

- Доберіть антоніми до поданих слів: сморід, фінал, нудьга, західний, красивий, спокійний, білявий, мовчати, сидіти, прокинутися.
- Чи ви розумієте вислів «п'ята колона»? Якщо ні, з'ясуйте його значення у фразеологічному словнику.
- З'ясуйте, яке із поданих слів використовують для характеристики зовнішності людини, а яке для відображення внутрішніх властивостей.

Бритоголовий, підсадний.

Складіть із ними речення.

- З'ясуйте значення слова «кнайпа», дізнайтесь, з якої мови воно до нас прийшло. Доберіть до нього синоніми.
- Поясніть значення слова «ренесансний» і скажіть, від якого слова воно походить. Які ще художні стилі ви знаєте?
- Поставте слова в дужках у потрібну форму.

І чого в такому разі очікувати завтра, скрушно запитували (теленвинний) ведучі. Саме того дня я вирішив, що красивішого (Ринок) я ще в житті не зустрічав. Час від часу хтось із англів ліниво затягував (бойовий ритуальний) пісню. А тим часом до прилеглих (вулиця) прибувало все більше (поліція) в бойовому спорядженні, в (шоломи), зі (щити й кийки).

Висновки. У цій статті ми описали систему вправ, які використовують під час роботи з художнім текстом в іншомовній аудиторії: передтекстові, притекстові та післятекстові. Також ми подали систему вправ, розроблених на основі уривку з твору «Лексикон інтимних міст» Ю. Андруховича. Комплекс завдань опрацьовано як матеріал для вивчення просторічної лексики у чужомовній аудиторії, які вивчають українську мову на основному та завершальному етапі.

Література:

1. Андрухович Ю. Лексикон інтимних міст. Довільний посібник з геопоетики та космополітики / Ю. Андрухович. – Кам'янець-Подільський: Meridian Czernowitz, ТОВ «Друкарня «Рута», 2012. – 424 с.
2. Журавлева Л. Обучение чтению (на материале художественных текстов) / Л. Журавлева, М. Зиновьева. – М., 1984. – С. 5.
3. Исупова С. Работа над текстом при обучении русскому языку как неродному / С. Исупова // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – № 5 (23). – 2013, часть 1. – С. 66.
4. Процик І. Художні твори як навчальні тексти для читання на заняттях із чужоземцями та система вправ для навчання читання як виду мовленнєвої діяльності (на матеріалі новели «Дитинство» з роману Юрія Яновського «Вершники 2») / І. Процик // Теорія і практика викладання української мови як іноземної: зб. наук праць. – 2010. – Вип. 5. – С. 61-62.
5. Сокіл Б. Дотекстові та післятекстові вправи: типологія та особливості побудови / Б. Сокіл // Теорія і практика викладання української мови як іноземної: зб. наук праць. – Львів, 2011. – Вип. 6. – С. 196-203.